

WIE IS ...?

**JAN PAYS,
HUKUM VAN HATIVE**

**MOLUKSE VOETSTAPPEN DOOR DE GESCHIEDENIS:
ZESTIEN VERHALEN OVER HISTORISCHE PERSONEN**

1642

'Een mooi jaar is dit, 1642.' Trots was hij en vol zelfvertrouwen, Jan Pays, die pas benoemd was tot *hukum* of dorpshoofd van Hative, een dorp vlakbij Casteel Victoria (in de huidige stad Ambon). Hij wist 't wel. De Nederlanders hadden een blind vertrouwen in hem. Als christen-Molukker zou hij altijd de zijde van de compagnie, van de Nederlanders kiezen. Niet voor niets had hij in Nederland een opleiding tot predikant gevolgd. Welke Molukker kon hem dat nazeggen? Voor de Nederlanders was het belangrijk dat de Molukkers overtuigd christen werden en niet moslim. Vooral in deze tijd waar geregeld strijd uitbrak tussen de islamitische dorpen en de Nederlanders. Hij zag een mooie taak en een mooie toekomst voor zich.

Acht jaar later, op 19 februari 1650, was 't een drukte van belang bij Casteel Victoria. Bewoners van dorpen in de buurt waren, samen met hun dorpshoofden, bij elkaar gekomen. Ze wilden gouverneur-generaal Demmer spreken. Soldaten liepen zenuwachtig heen en neer en probeerden mensen tegen te houden. Het ging er niet zachtzinnig aan toe. Er werd geschreeuwd en geduwd, totdat drie dorpshoofden het Casteel mochten betreden om hun klachten kenbaar te maken. Jan Pays voerde het woord: 'De mensen zijn kwaad, omdat de Nederlanders bepalen op wat voor manier ze wel of niet mogen vissen. We willen hierin geen inmenging, want het gaat ons om ons voedsel.'

Maar de gouverneur-generaal beschouwde het als een oproer, en daar moest tegen opgetreden worden. Als woordvoerder werd Jan Pays gestraft: 'Als kenner van de Nederlandse manieren, moet hij weten dat dit niet kan. Hij moet zijn mensen in toom houden', luidde het argument van de gouverneur-generaal.

De geruchten werden steeds sterker. Het was een jaar na de volksoploop bij Casteel Victoria. De gouverneur-generaal kwam het ter ore: 'Jan Pays, het dorpshef van Hative, spant samen met Madjira, de Ternataanse stadhouder van het schiereiland Hoamoal. Ze willen de Nederlanders weg hebben. Madjira wordt dan het hoofd van de moslim-Molukkers en Jan Pays de leider van de christen-Molukkers.' Iemand was al komen vertellen dat de mensen in het dorp Hative iets kwaads van plan waren. Een officier verklaarde dat Madjira Jan Pays een brief had geschreven waarin hij hem aanspoorde om Casteel Victoria te overvallen. Tegelijkertijd hadden troepen van Madjira op Hoamoal al diverse Nederlandse garnizoenen aangevallen en uitgemoord. 'Het wordt van kwaad tot erger', zuchtte de gouverneur-generaal. Uiteindelijk gaf hij het bevel dat Jan Pays gevangengenomen moest worden.

Twee jaar na zijn gevangenneming kwam Jan Pays terug op Ambon. Hij had in Batavia gezeten. Destijds had hij zich heftig verzet tegen zijn aanhouding. Hij kon het niet geloven. Nu hoorde hij alle verdachtmakingen aan.

'Ik heb niks misdaan, ik wilde de Nederlanders niet vermoorden en weggagen. Het is allemaal niet waar. Waarom zou ik, een christelijk dorpshef die ook nog eens in Nederland een opleiding heeft genoten?' Kans op vrijspraak was er amper, want eigenlijk was het vonnis al geveld. De Nederlanders wilden een voorbeeld stellen. Dat moest andere dorpshefen weerhouden om hoe dan ook tegen de Nederlanders in te gaan. Op 21 mei 1653 werd Jan Pays onthoofd en werd zijn lichaam gevierendeeld. Zo'n toekomst had hij zich toentertijd niet voorgesteld.

VERANTWOORDING

Auteur: Xaf Lasomer

Bron: 'Wie is ...?' serie in Papan Tulis, katern van het Landelijk Steunpunt Educatie Molukkers in het magazine Marinjo 1998-2000, gebundeld in 2011

Bewerking/vormgeving: Nanneke Wigard, 2024

Meer weten?

Op de website [Vensters op de Molukse Geschiedenis](#) vind je meer informatie over de periode 1450-1950 en meer verhalen van historische personen

Illustraties:

Gravure: Koninklijke Bibliotheek AMH-6687 (Wikimedia)